

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สภาพของสังคมมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น จากแนวโน้มดังกล่าวมีผลต่อการพัฒนาประเทศ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) และทิศทางการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) กำหนดขึ้นบนพื้นฐานการเสริมสร้างทุนของประเทศทั้งทุนทางสังคม ทุนเศรษฐกิจ และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง ยึดคนเป็นศูนย์กลาง การพัฒนา ประกอบกับแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) ได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นปรัชญาพื้นฐานในการกำหนดแผน โดยมีศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และธรรมชาติ บูรณาการ เชื่อมโยงเป็นกระบวนการโดยรวมที่ “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ซึ่งจะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน มีคุณภาพทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม และมุ่งไปสู่การอยู่ดีมีสุขของคนไทยทั้งปวง โดยเจตนารมณ์ของแผนการศึกษาแห่งชาตินี้มุ่งพัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข คนมีความสุขนั้นเป็นคนที่มีความสุขภาคทั้งกายและจิต เป็นคนร่าเริงแจ่มใส ร่างกาย แข็งแรงจิตใจเข้มแข็ง มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรักต่อทุกสรรพสิ่ง มีอิสรภาพปลอดพ้นจากการตกเป็นทาส ของอบายมุข ได้ทำในสิ่งที่ตนสนใจตามความต้องการ สามารถเรียนรู้หาความจริง บรรลุความดี ความงาม มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย และสามารถดำรงชีวิตพอเพียงร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ อย่างมีคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 2-6)

ดังนั้น ยุทธศาสตร์การพัฒนาคคนและสังคมไทยจึงให้ความสำคัญลำดับสูงกับการพัฒนา คุณภาพคน เนื่องจาก คนเป็นทั้งเป้าหมายสุดท้ายที่จะได้รับผลประโยชน์และผลกระทบจากการพัฒนา ขณะเดียวกันเป็นผู้ขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อไปสู่เป้าประสงค์ที่ต้องการ จึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพคน ในทุกมิติอย่างสมดุล ทั้งจิตใจ ร่างกาย ความรู้และทักษะความสามารถ พัฒนาผู้เรียนให้คิดเป็น ผู้เรียนจะสามารถวิเคราะห์ใคร่ครวญ ตีความ และเลือกตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ซึ่งหาก ผู้เรียนมีทักษะการคิดที่ดี ย่อมเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน สามารถอยู่รอดและแข่งขันได้และมี คุณภาพชีวิตที่ดี อย่างไรก็ตาม การพัฒนาทักษะการคิดนี้ ครอบคลุมถึงการคิดในกรอบการเป็นผู้ มีคุณธรรมจริยธรรมด้วย เพราะจะทำให้ผู้เรียนรู้ว่าสิ่งใดควรทำ ไม่ควรทำ และไม่ทำร้ายสังคม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550, หน้า 113) เพื่อให้เทียบพร้อมทั้งด้าน “คุณธรรม” และ

“ความรู้” ซึ่งจะนำไปสู่การคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลรอบคอบและระมัดระวัง ด้วยจิตสำนึกในศีลธรรม และคุณธรรมทำให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและสามารถตัดสินใจโดยใช้หลักความพอประมาณ ในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม ซื่อสัตย์สุจริต อดทนขยันหมั่นเพียร อันจะเป็นภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ให้คนพร้อมเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและมีความมั่นคงทาง เศรษฐกิจและสังคม อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่นและสังคมที่สงบสันติสุข ขณะเดียวกันก็เป็นพลังในการ ขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจให้มีคุณภาพ มีเสถียรภาพและเป็นธรรม รวมทั้งการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เป็นฐานการดำรงชีวิตและการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน นำไปสู่สังคม อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 65)

การพัฒนาคนจำเป็นต้องพัฒนาในองค์รวม ที่ประกอบด้วยมิติด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และจิตใจ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนา คนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขและมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการ ศึกษาต่อและประกอบอาชีพ โดยมีมาตรฐานเป็นตัวกำกับในการพัฒนาผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย (สำนัก วิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2549, หน้า 1) หลักสูตรสถานศึกษาจะสัมฤทธิ์ผลตามจุดหมายของ หลักสูตรมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับกระบวนการบริหารจัดการนำหลักสูตรไปใช้ การบริหาร จัดการหลักสูตรตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาทุกส่วนของสังคมจะต้องวางแผนบริหารจัดการ หลักสูตรให้เป็นรูปธรรมที่ช่วยให้ทราบแนวทางปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ที่สนับสนุนการใช้หลักสูตร ให้มีประสิทธิภาพ โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่เป็นทั้งคนเก่ง คนดี และมีความสุข (สำนัก วิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2549, หน้า 23) คุณลักษณะทั้ง 3 ประการนี้ ควรจะเกิดในตัวผู้เรียน พร้อม ๆ กัน เพราะต้องเป็นปัจจัยอิงอาศัยซึ่งกันและกัน มิได้เรียงลำดับก่อนหลัง ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ที่ดีและมีประสิทธิภาพ (กรมสุขภาพจิต, 2545) สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านเก่งและดีของผู้เรียนนั้น ได้มีผู้วิจัยได้ศึกษามากมายหลากหลายเรื่อง ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะด้านความสุข ของผู้เรียนนั้น มีผู้วิจัยจำนวนน้อยที่สนใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าคุณลักษณะด้านความสุข ของผู้เรียนเป็นเรื่องที่สำคัญที่ควรต้องศึกษา ประกอบกับพระราชวรณีย์ ได้กล่าวว่า ความสุขสำคัญ ที่สุดในฐานะที่เป็นพื้นฐานของชีวิต ชีวิตที่มีความสุขถือว่าเป็นชีวิตที่สมหวัง นอกจากนี้ ความสุข ยังเป็นฐานของความเก่งและความดี ถ้าทำอะไรแล้วมีความสุขทุกคนจะทำสิ่งนั้นได้ดีขึ้น (กรมวิชาการ, 2541, หน้า 5) และพระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต (2538, หน้า 24) ได้กล่าวอีกว่า ความสุขกับการศึกษา ที่ถูกต้องเป็นเรื่องที่ไม่สามารถแยกกันได้ ถ้าไม่สามารถทำให้คนมีความสุข การศึกษาก็ไม่สามารถ เกิดขึ้นได้ (กรมวิชาการ, 2542, หน้า 7)

ปัญหาความสุขในปัจจุบันสะท้อนถึงการรับรู้ที่ดีของคนในสังคม และในอีกด้านหนึ่งก็สะท้อนว่ามนุษย์มีปัญหาทางจิตใจมากขึ้นในสังคมที่ต้องแข่งขันกันอย่าง (ศิริณ พงศ์มพัฒน์, 2553, หน้า 3) ความจริงวันนี้ ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมที่ยากจะควบคุม รวมทั้งความก้าวหน้าในการสื่อสารทำให้โลกแคบลงเรื่อย ๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงอย่างมากในการดำเนินงานขององค์กร องค์กรวันนี้จึงเหมือนภูเขาน้ำแข็งกลางทะเลที่ถูกความรุนแรงของคลื่นลมและกระแสน้ำกัดเซาะตลอดเวลา ทำให้ภูเขาน้ำแข็งไม่ว่าจะใหญ่โตเพียงใดก็ย่อมหนีความจริงของธรรมชาติไม่พ้น คือ ค่อย ๆ ละลายลงและสูญสลายไปในที่สุด จึงไม่มีองค์กรที่ยิ่งใหญ่คำฟ้า ไม่มีองค์กรอมตะ ดังนั้น เพื่อที่องค์กรจะต้องอยู่ได้นานที่สุดจึงต้องปรับตัวให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงที่เผชิญอยู่ และที่จะเข้ามาในอนาคต องค์กรจึงต้องมุ่งสู่ความเข้มแข็งขององค์กร ผ่านการทำงานด้วยความสุข (แผนงานสุขภาวะองค์กรภาคเอกชน, 2552, หน้า 16) องค์กรจะต้องเป็นองค์กรแบบสิ่งมีชีวิต เป็นองค์กรเพื่อการปรับตัว พยายามที่จะลดข้อจำกัดของระบบราชการที่ไม่คล่องตัว ที่มีการรวมอำนาจไว้ในส่วนกลาง มีความเป็นทางการสูง ไปสู่ความยืดหยุ่นคล่องตัว การกระจายอำนาจการปฏิบัติการ และตัดสินใจไปสู่ระดับพนักงาน และส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วมมากขึ้น องค์กรแบบสิ่งมีชีวิตเป็นองค์กรที่มุ่งเน้นความมีชีวิตวิญญาณเป็นสำคัญ เนื่องจากองค์กรเป็นที่รวมของบุคคลที่มีความรู้สึกนึกคิด จิตใจ องค์กรจึงเปรียบเสมือนสิ่งมีชีวิตจิตใจ ซึ่งองค์ประกอบขององค์กรแบบสิ่งมีชีวิตมี 4 ประการ ได้แก่ พนักงานทำงานอย่างมีความสุข ทำงานอย่างสนุก ทำงานอย่างมีส่วนร่วม และทำงานอย่างมีการเรียนรู้ (เสนห์ จุ้ยโต, 2552, หน้า 175-180)

เมื่อบุคลากรทำงานอย่างมีความสุข ความสุขที่ทุกคนจะได้จากการทำงาน คือ ความสุขจากการดำรงชีวิตที่เหมาะสม มีผลงานที่ดี มีความมั่นคงในอาชีพ ได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการที่ดี เกิดความรู้สึกว่าตัวเองเป็นคนที่มีคุณค่าต่อองค์กร มีความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานและผู้บริหารที่ดีขึ้น มีแรงจูงใจในการทำงานมากขึ้น มีความรู้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต นำไปเผยแพร่ต่อครอบครัว ชุมชน และแรงงานที่มีคุณค่าของประเทศ สิ่งที่องค์กรได้จากการมีความสุขในที่ทำงาน คือ ประสิทธิภาพในการทำงานในด้านผลผลิตที่มีประสิทธิภาพ ได้ทั้งปริมาณ คุณภาพของสินค้าและบริการดีขึ้น ลดการขาดงาน การเข้างานช้า การลาป่วย ลา病假ของพนักงาน มีชุมชนที่เข้มแข็งในองค์กร สภาพแวดล้อมในการทำงานดีขึ้น ลดอัตราการเลิกจ้างงาน ประหยัดค่าใช้จ่ายในการสรรหา ฝึกพนักงานใหม่ ภาพลักษณ์ขององค์กรดีขึ้น และลดความไม่พอใจของผู้ใช้แรงงาน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบริหารกับพนักงานดีขึ้น พนักงานก็จะมีความรักในองค์กรมากขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องที่องค์กรต้องการที่สุด (ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์, 2552, หน้า 23-24; ประพันธ์ ชัยกิจอุราชัย, 2553, หน้า 39) องค์กรที่มีความเอื้อเฟื้อต่อกันทั้งทางกาย วาจา ปฏิบัติตนด้วยความสุจริตในหน้าที่ เริ่มต้นที่การแบ่งปันสิ่งดีงาม

ต่อกันและกันก็เป็นการสร้างองค์กรที่เข้มแข็ง โดยใช้หลัก 3 อ คือ อามิส เป็นวัตถุประสงค์ของทีพอจะแบ่งปันกันได้มากน้อยไม่สำคัญอยู่ที่ความจริงใจมากกว่า อภัย เป็นการปล่อยวางความขุ่นเคืองใจที่ใครอาจทำให้เราด้วยเจตนาหรือพลั้งเผลอไม่ใส่ใจ จุดเปลี่ยนสำคัญอยู่ตรงนี้ เพราะบางทีเราลืมสิ่งที่ดี ๆ ร่วมกันมาก่อน โกรธจนเพียงเล็กน้อยแล้วไม่อภัยให้กันความสัมพันธ์อาจกลายเป็นสิ่งที่เคยมี และอาวูธ ไม่ใช่ปิ่นผ้าน้ำไม้ แต่เป็นการให้ปัญญา หรืออาวูธทางปัญญา ศาสตร์แห่งจิตใจ เป็นการให้คำแนะนำที่ดี ตลอดจนการให้กำลังใจ ให้วิธีคิดที่จะสร้างชีวิตให้มีความสุข โดยทั้ง 3 อ ยังส่งเสริมให้อารมณ์ดี ร่วมงานกันอย่างมีความสุข บรรยากาศในการทำงานก็อบอุ่นไปด้วยความอบอุ่น พร้อมด้วยการโอบอ้อมอารี จะทำให้มีความสุขกันทั้งองค์กร (ธรรมรตา, 2552, หน้า 97-99)

จากการศึกษาการเรียนรู้อย่างมีความสุขกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน พบว่า การเรียนรู้อย่างมีความสุข มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สอดคล้องกับสายทิพย์ แก้วอินทร์ และนิออน พินประดิษฐ์ (2549) ที่ได้ทำการศึกษาการเรียนรู้อย่างมีความสุขกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 และประถมศึกษาปีที่ 6 แยกตามองค์ประกอบ เพศ ระดับชั้น และกลุ่มอายุ พบว่า การเรียนรู้อย่างมีความสุขมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยที่องค์ประกอบด้านผู้เรียนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากที่สุด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับสุขุมาล อุดม (2548) ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้อย่างมีความสุขกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่า การเรียนรู้อย่างมีความสุขจะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งชี้ให้เห็นชัดเจนว่าการเรียนรู้อย่างมีความสุขนั้นส่งผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน จากการศึกษาของประเทศไทยได้ดำเนินการมาเป็นระยะเวลา 12 ปี การจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้ ถ้ามีเพียงบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องเข้ามามีส่วนร่วมส่งเสริมในการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญของประเทศในอนาคต (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2549, หน้า 23-24) การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้เด็กมีความสุขจะเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ให้มากขึ้น เมื่อเด็กได้เรียนรู้อย่างมีความสุข ทำให้เด็กเรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ดำรงชีวิตอย่างคนที่มีประสิทธิภาพ ดำรงชีวิตอย่างคนที่คิดถึงประโยชน์ของสังคมและประเทศชาติมากกว่าประโยชน์ส่วนตน เป็นคนที่มีความสุขในการที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เป็นคนที่มีความสุขที่จะทำงาน และที่สำคัญที่สุด คือ เป็นคนที่มีความสุขที่จะทำประโยชน์ให้กับประเทศชาติ (สันสนีย์ ฉัตรคุปต์, อุษา ชูชาติ, อวยพร ประพฤทธิ์ธรรม และทัศนีย์ ดันดิฤทธิ์ศักดิ์, 2544, หน้า 14-31)

โรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยา เป็นโรงเรียนที่อยู่ภายใต้สังกัดของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนปฐมวัย ปฐมวัย และระดับขั้นพื้นฐาน (ประถมศึกษาปีที่ 1-มัธยมศึกษาปีที่ 6) ปัจจุบันมีโรงเรียนทั้งสิ้น จำนวน 11 โรงเรียน ประกอบด้วยผู้บริหารและครูกว่าหนึ่งพันคน และมีนักเรียนในความดูแลกว่าหนึ่งหมื่นห้าพันคน เมืองพัทยาเป็นเมืองท่องเที่ยวที่ทันสมัยมีชื่อเสียง และเป็นเมืองเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย มีนักเรียนจำนวนมากที่ต้องย้ายติดตามผู้ปกครองมาเพื่อประกอบอาชีพในเมืองพัทยา บางส่วนเป็นนักเรียนที่มีปัญหาจากการขาดความอบอุ่นจากผู้ปกครอง เนื่องจากผู้ปกครองมุ่งเน้นประกอบอาชีพ (สำนักการศึกษาเมืองพัทยา, 2553, หน้า 5) จากการศึกษาเรื่องการออกกลางคันของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา สำนักการศึกษาเมืองพัทยา (2553) พบว่า นักเรียนที่ออกกลางคันส่วนใหญ่มีปัญหาในครอบครัว ผู้ปกครองไม่มีเวลาอบรมสั่งสอน ไม่ได้รับการสนับสนุนที่ดีจากผู้ปกครองในด้านการเรียน แล้วหันหน้าไปคบกับเพื่อนที่ไม่ตั้งใจเรียน เกรงติดยาเสพติดและการพนัน นักเรียนเหล่านี้มักจะสร้างปัญหาให้กับโรงเรียน เช่น ปัญหาทะเลาะวิวาท ปัญหาลักขโมย ปัญหาสูบบุหรี่ ปัญหาเสพยาเสพติด ปัญหาเมาแล้วดื่ม จนเป็นข่าวในสื่ออยู่บ่อยครั้ง จากโรงเรียนได้ลามเป็นปัญหา เมืองพัทยาที่มีสถิติอาชญากรรมสูงมาก และจากงานวิจัยของสายทิพย์ แก้วอินทร์ (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเรียนรู้มีความสุขกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งพบว่า การเรียนอย่างมีความสุข มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากปัญหานักเรียนที่ออกกลางคัน ยังพบว่านักเรียนกลุ่มดังกล่าวมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำ ไม่มีความสุขในการเรียน ดังนั้น การที่นักเรียนไม่มีความสุขในการเรียนนั้นจะเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาภายในโรงเรียน นอกเหนือปัญหาจากครอบครัว ซึ่งนักเรียนในสังกัดเมืองพัทยาส่วนใหญ่ไม่ได้มีปัญหาครอบครัวทุกคน แต่มีโอกาที่จะไม่มีความสุขในการเรียนจากปัญหาต่าง ๆ ซึ่งจะเป็จุดเริ่มต้นของปัญหาของนักเรียนต่อไป จากผลสอบ O-net ในปี 2552-2553 ที่ผ่านมา พบว่า ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาหลัก ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา คะแนนต่ำกว่าระดับประเทศ โดยเฉพาะวิชาภาษาอังกฤษที่อยู่ในระดับต่ำมาก ส่วนนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนบางโรงเรียนผลสัมฤทธิ์ต่ำกว่าระดับประเทศทุกวิชา ทำให้คะแนนผลสัมฤทธิ์จากการประกันคุณภาพภายนอกรอบสาม จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ในตัวบ่งชี้ที่ 5 ไม่ผ่าน เมื่อพิจารณาจากข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ในระดับ ป.2, ป.5 และ ม.2 ก็มีลักษณะคล้ายกัน (สำนักการศึกษาเมืองพัทยา, 2553)

จากเหตุผลต่าง ๆ ที่กล่าวมาทำให้ผู้วิจัยสนใจพัฒนาตัวบ่งชี้การเรียนรู้อย่างมีความสุข
ของผู้เรียนในโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย

เพื่อที่จะทำให้โรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยาเป็นบ้านหลังที่สองที่ทำให้นักเรียนมีความสุข อันจะเป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยลดปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมา และทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น โดยเหตุที่ศึกษาจากนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย เนื่องจากเด็กที่มีอายุช่วง 13-18 ปี เรียกว่าอยู่ในขั้น การคิดอย่างมีเหตุผลเชิงนามธรรม ซึ่งในขั้นนี้โครงสร้างของการจูงมทางความคิดของเด็กได้มาถึงขั้นสูงสุด (พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา, 2542, หน้า 73) ซึ่งมีลักษณะพฤติกรรม คือ สามารถคิดสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ คิดตั้งสมมติฐานและคิดได้หลายแง่หลายมุม และสามารถมีข้อสรุปจากสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ ในขั้นนี้ความคิดมีระบบระเบียบมากขึ้น เด็กจะเริ่มเข้าใจกฎเกณฑ์ทางสังคมได้ดีขึ้น สามารถเรียนรู้โดยใช้เหตุผลมาอธิบายและแก้ไขปัญหาดัง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ รู้จักวิธีคิด คัดสินปัญหา ยอมรับข้อเท็จจริงมากขึ้น รู้จักประเมินความคิดของตนเอง ค่านิยมและความประพฤติของคนรอบรู้ผู้ใหญ่ ผู้วิจัยเห็นว่านอกจากเด็กวัยนี้จะมีพัฒนาการที่เด่นชัด ในด้านความคิดแล้ว ยังสามารถรับรู้ถึงความ ต้องการของตนเองและบ่งบอกได้ว่าสิ่งใดจะสามารถตอบสนองความต้องการของตนเองได้เพื่อให้ตนเองมีความสุขในการเรียนรู้ (กรมวิชาการ, 2541, หน้า 15) การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ ผู้เรียนถึงความสุขต่าง ๆ ที่ผู้เรียนต้องการ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเพื่อนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาเป็นตัวชี้วัดตัวหนึ่งควบคู่กับการศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยต่าง ๆ โดยทำการสัมภาษณ์ กับนักเรียนโรงเรียนเมืองพัทยา 11 (มัธยมศึกษา) จำนวน 50 คน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพื่อนำผลการสัมภาษณ์มาเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนของนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา การจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน ผู้บริหารทั้งในระดับโรงเรียน และระดับนโยบายได้นำผลการศึกษามาใช้ในการวางแผนพัฒนาสถานศึกษาเพื่อให้เป็นโรงเรียน ที่ส่งเสริมการเรียนรู้มีความสุข อย่างเป็นรูปธรรม ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้การเรียนรู้มีความสุขของนักเรียนใน โรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อสร้างเกณฑ์ปกติในการประเมินความสุขของการเรียนรู้มีความสุขของนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี

ความสำคัญของการวิจัย

1. การศึกษาครั้งนี้เป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาในสังกัดเมืองพัทยา และต่างสังกัดในการใช้ตัวบ่งชี้การเรียนรู้ที่มีความสุขของนักเรียนให้เป็นโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ที่มีความสุขของผู้เรียน
2. ผลการวิจัยเป็นข้อมูลให้ผู้บริหารสถานศึกษา และครูได้นำไปปฏิบัติในกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์

คำถามของการวิจัย

1. ตัวบ่งชี้การเรียนรู้ที่มีความสุขของนักเรียนใน โรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี มีอะไรบ้าง
2. เกณฑ์ปกติในการประเมินความสุขของการเรียนรู้ที่มีความสุขของนักเรียนใน โรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี เป็นอย่างไร

สมมติฐานของการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้ คือ โมเดลโครงสร้างการเรียนรู้ที่มีความสุขของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี มีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิดของนักวิชาการทางการศึกษา ดังนี้

1. แนวคิดการเรียนรู้ที่มีความสุขตามแนวคิดของเพรสคอต (Prescott, 1963, p. 50) ใน 3 องค์ประกอบ คือ
 - 1.1 องค์ประกอบทางด้านความรัก
 - 1.2 องค์ประกอบด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนวัยเดียวกัน
 - 1.3 องค์ประกอบด้านความสนใจในการเรียน
2. แนวคิดการเรียนรู้ที่มีความสุขของกิตติวดี บุญเชื้อ, ปิตินันท์ สุทธสาร, สุนทร ช่วงสุวนิช และวิภา ตันจุลพงษ์ (2540, หน้า 11-25) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่ช่วยให้การเรียนรู้ของเด็ก ๆ ดำเนินไปอย่างมีความสุข ประกอบด้วยแนวคิดสำคัญ 6 องค์ประกอบ คือ

- 2.1 องค์ประกอบด้านการยอมรับจากคนรอบข้าง
- 2.2 องค์ประกอบด้านครุมีความเมตตา จริงใจ และอ่อนโยนต่อเด็กทุกคนโดยทั่วถึง
- 2.3 องค์ประกอบด้านความรัก และภูมิใจในตนเอง รู้จักปรับตัวได้ทุกที่
- 2.4 องค์ประกอบด้านการเลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ
- 2.5 องค์ประกอบด้านเนื้อหา บทเรียน
- 2.6 องค์ประกอบด้านการนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน
3. แนวคิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของปรีศนี จีรวงศ์รุ่งเรือง (2542) ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ
 - 3.1 องค์ประกอบด้านการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี
 - 3.2 องค์ประกอบด้านการรู้จักธรรมชาติของเด็ก
 - 3.3 องค์ประกอบด้านการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย
 - 3.4 องค์ประกอบด้านการจัดให้เด็กเลือกเรียนตามความถนัด
 - 3.5 องค์ประกอบด้านบทเรียนสนุกและแปลกใหม่
 - 3.6 องค์ประกอบด้านครุมีความเมตตา จริงใจและอ่อนโยนต่อเด็กทุกคนโดยทั่วถึง
4. แนวคิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของสันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และคณะ (2544) กล่าวถึง การที่เด็กจะเรียนรู้อย่างมีความสุขจะต้องคำนึงถึง 5 องค์ประกอบ ประกอบด้วย
 - 4.1 องค์ประกอบด้านสุขภาพร่างกายของผู้เรียน
 - 4.2 องค์ประกอบด้านภาวะทางจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด อารมณ์
 - 4.3 องค์ประกอบด้านกระบวนการศึกษา
 - 4.4 องค์ประกอบด้านครูและผู้บริหาร
 - 4.5 องค์ประกอบด้านพ่อแม่ ผู้ปกครอง
5. แนวคิดในการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ (2545) ใน 6 องค์ประกอบ คือ
 - 5.1 สร้างความรักความศรัทธา
 - 5.2 เห็นคุณค่าการเรียนรู้
 - 5.3 เปิดประตูสู่ธรรมชาติ
 - 5.4 มุ่งมาดมั่นคง
 - 5.5 ดำรงรักษามโนธรรม
 - 5.6 ชีวิตสมดุล

6. แนวคิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของสุขุมาล อุดม (2548) ใน 4 องค์ประกอบ ประกอบด้วย

- 6.1 องค์ประกอบด้านผู้เรียน
- 6.2 องค์ประกอบด้านสัมพันธภาพกับเพื่อน
- 6.3 องค์ประกอบด้านผู้สอน
- 6.4 องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

7. แนวคิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของปริญญา เรืองทิพย์ (2550) ใน 9 องค์ประกอบ ดังนี้

- 7.1 องค์ประกอบด้านครอบครัว
- 7.2 องค์ประกอบด้านเพื่อน
- 7.3 องค์ประกอบด้านชุมชน
- 7.4 องค์ประกอบด้านตัวนักเรียน
- 7.5 องค์ประกอบด้านลักษณะของครู
- 7.6 องค์ประกอบด้านการบริหารและการจัดการโรงเรียน
- 7.7 องค์ประกอบด้านการจัดการเรียนการสอน
- 7.8 องค์ประกอบด้านการอยู่ร่วมกับผู้อื่น
- 7.9 องค์ประกอบด้านการช่วยเหลือผู้อื่น

8. แนวคิดของแผนงานสุขภาวะองค์กรภาคเอกชน [สสส.] (2552)

- 8.1 สุขภาพกาย (Happy Body)
- 8.2 น้ำใจงาม (Happy Heart)
- 8.3 ทางสายกลาง (Happy Relax)
- 8.4 พัฒนาสมอง (Happy Brain)
- 8.5 ทางสงบ (Happy Soul)
- 8.6 ปลอดภัย (Happy Money)
- 8.7 สร้างความสุขจากการมีครอบครัวที่ดี (Happy Family)
- 8.8 สุขภาพที่เกิดจากสังคม (Happy Society)

9. แนวคิดของวิทยากร เชิงกุล (2550) ได้กล่าวลักษณะของคนที่มีความสุข 6 ประการ ประกอบด้วย

- 9.1 เป็นคนมีความภาคภูมิใจในตัวเองสูง (โดยเฉพาะในประเทศที่มีความนิยมในความ
เป็นปัจเจกชนสูง)

9.2 เป็นคนมองโลกในแง่ดี เป็นคนเปิดตัวที่จะคบค้าสมาคมกับคนอื่น และเป็นคนที่มี
อัธยาศัยที่เข้ากับคนอื่นได้ดี

9.3 เป็นคนที่มีเพื่อนสนิทหรือมีชีวิตแต่งงานที่น่าพอใจ

9.4 เป็นคนมีงานและกิจกรรมที่สอดคล้องกับความถนัด ความชอบพอของเขา

9.5 มีศรัทธาในศาสนาหรือปรัชญาชีวิตที่มีความหมาย

9.6 เป็นคนออกกำลังกายประจำ และนอนหลับดี

10. แนวคิดของรศ. สุนทราวุธ (2553, หน้า 167-180) ได้แบ่งมิติของความสุขในการทำงาน
ออกเป็น 7 ปัจจัย คือ

10.1 ความสุขกับฐานะทางเศรษฐกิจ

10.2 ความสุขกับสุขภาพ

10.3 ความสุขกับความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว

10.4 ความสุขกับงาน

10.5 ความสุขกับเพื่อนและสังคมรอบข้าง

10.6 ความสุขกับความมีอิสรภาพส่วนบุคคล

10.7 ความสุขกับค่านิยมส่วนบุคคล

11. แนวคิดของพระไพศาล วิสาโร (2553) ได้แบ่งมิติความสุขเป็น 4 มิติ คือ

11.1 สุขภาวะทางกาย

11.2 สุขภาวะทางสังคม

11.3 สุขภาวะทางจิต

11.4 สุขภาวะทางปัญญา

12. แนวคิดของอุมาพร ตรังคสมบัติ (2543) แบ่งความสุขออกเป็น 3 ปัจจัย คือ

12.1 ปัจจัยจากตัวเด็กเอง

12.2 ปัจจัยจากครอบครัว

12.3 ปัจจัยจากโรงเรียน

13. แนวคิดของประเวศ วะสี (2542, หน้า 170) ได้สรุปความสุขมวลรวมประชาชาติ
ประกอบด้วยความเป็นอยู่ที่ดี 4 ด้าน คือ

13.1 ความเป็นอยู่ทางกายที่ดี

13.2 ความเป็นอยู่ที่ดีทางใจ

13.3 ความเป็นอยู่ที่ดีทางสังคม

13.4 ความเป็นอยู่ที่ดีทางจิตวิญญาณ

14. แนวคิดของ กรมสุขภาพจิต (2548) ได้แบ่งคนที่จะมีความสุขต้องมียอดประกอบ 3 ประการ คือ

14.1 ด้านดี

14.2 ด้านเก่ง

14.3 ด้านสุข

นอกจากแนวคิดต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์นักเรียนโรงเรียนเมืองพัทยา 11 (มัธยมศึกษาพิเศษ) จำนวน 50 คน เกี่ยวกับปัจจัยที่นักเรียนคิดว่าส่งผลต่อการเรียนรู้ที่มีความสุขของนักเรียน ผู้วิจัยได้ทำการสรุปประเด็นคำตอบของนักเรียน พบว่า ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ที่มีความสุข 7 องค์ประกอบใหญ่ ๆ ซึ่งประกอบด้วย 1) องค์ประกอบด้านตัวนักเรียน 2) องค์ประกอบด้านเพื่อน 3) องค์ประกอบด้านครู 4) องค์ประกอบด้านผู้บริหาร 5) องค์ประกอบด้านโรงเรียน 6) องค์ประกอบด้านครอบครัว และ 7) องค์ประกอบด้านชุมชน

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ได้แก่ แนวคิดการเรียนรู้ที่มีความสุขของเพรสคอต (Prescott, 1963); แนวคิดสำคัญของการเรียนรู้ที่มีความสุขของกิตติวดี บุญเชื้อ และคณะ (2540); แนวคิดการเรียนรู้ที่มีความสุขของปรีศณี จิรวงศ์รุ่งเรือง (2542); แนวคิดการเรียนรู้ที่มีความสุขของสันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และคณะ (2544); แนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่มีความสุขของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545); แนวคิดการเรียนรู้ที่มีความสุขของสุพมมาล อุดม (2548); แนวคิดการเรียนรู้ที่มีความสุขของปริญญ์ เรืองทิพย์ (2550); แนวคิดของแผนงานสุขภาวะองค์กรภาคเอกชน [สสส.] (2552); แนวคิดของวิทยากร เชียงกูล (2552); แนวคิดของดร. สุนทราวุธ (2553); แนวคิดของพระไพศาล วิสาโร (2553); แนวคิดของอุมพร ตรังคสมบัติ (2543); แนวคิดของประเวศ วะสี (2542) และแนวคิดของกรมสุขภาพจิต (2548) ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ประกอบของการเรียนรู้ที่มีความสุข จึงแบ่งองค์ประกอบการเรียนรู้ที่มีความสุขไว้ 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านตัวนักเรียน 2) องค์ประกอบด้านเพื่อน 3) องค์ประกอบด้านโรงเรียน 4) องค์ประกอบด้านครอบครัว 5) องค์ประกอบด้านชุมชน และสังเคราะห์ออกมาเป็นตัวบ่งชี้ 20 ตัวบ่งชี้ จำแนกตามองค์ประกอบหลัก ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านตัวนักเรียน จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยของกิตติวดี บุญเชื้อ และคณะ (2540); ปรีศณี จิรวงศ์รุ่งเรือง (2542); สันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และคณะ (2544); ปริญญ์ เรืองทิพย์ (2550); แผนงานสุขภาวะองค์กรภาคเอกชน [สสส.] (2552); วิทยากร เชียงกูล (2552); ดร. สุนทราวุธ (2553);

พระไพศาล วิสาโร (2553); อุมพร ตรังคสมบัติ (2543); ประเวศ วะสี (2542) และกรมสุขภาพจิต (2548) มี 2 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1.1 ทางกาย ประกอบด้วย เป็นบุคคลที่มีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง ไม่ติดยาเสพติด การพนัน มีการผ่อนคลายจากการเรียน

1.2 ทางจิตใจ ประกอบด้วย มองโลกในแง่ดี ภาวะทางจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ เห็นคุณค่า ศรัทธาและภูมิใจในตนเอง มีความมั่นใจ รักในการเรียน

2. องค์ประกอบด้านเพื่อน จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยของเพรสคอต (Prescott, 1963); กิตติวดี บุญซื่อ และคณะ (2540); ปรีศณี จิรวงศ์รุ่งเรือง (2542); ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และคณะ (2544); สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545); สุขุมาล อุดม (2548); ปริญญา เรืองทิพย์ (2550); วิทยากร เชียงกุล (2552); ธร สุนทรายุทธ (2553); พระไพศาล วิสาโร (2553) และอุมพร ตรังคสมบัติ (2543) มี 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

2.1 ความสุขจากลักษณะนิสัยของเพื่อน เป็นกันเอง มีใจโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความยุติธรรม มีคุณธรรม จริยธรรม

2.2 ความสุขจากการเป็นที่พึ่งพาอาศัย ช่วยเหลือเพื่อนได้เมื่อยามเดือดร้อน ให้คำปรึกษาที่ดี ทบตนบทเรียนเนื้อหาที่ไม่เข้าใจให้ ไม่ทอดทิ้งกันในขณะที่มีปัญหา

2.3 ความสุขจากการร่วมกิจกรรม ยอมรับผู้อื่น ทำงานเป็นทีม ให้อภัยซึ่งกันและกัน ชักชวนไปในทางที่ถูก

3. องค์ประกอบด้านโรงเรียน จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยของเพรสคอต (Prescott, 1963); กิตติวดี บุญซื่อ และคณะ (2540); ปรีศณี จิรวงศ์รุ่งเรือง (2542); ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และคณะ (2544); สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545); สุขุมาล อุดม (2548); ปริญญา เรืองทิพย์ (2550); แผนงานสุขภาวะองค์กรภาคเอกชน [สสส.] (2552); วิทยากร เชียงกุล (2552); ธร สุนทรายุทธ (2553); พระไพศาล วิสาโร (2553); อุมพร ตรังคสมบัติ (2543); ประเวศ วะสี (2542) และแนวคิดของกรมสุขภาพจิต (2548) มี 8 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

3.1 ความสุขจากคุณธรรมจริยธรรมของครู ความมีเมตตา มีความยุติธรรมกับนักเรียน รักและเอาใจใส่นักเรียนอย่างทั่วถึง มีความตรงต่อเวลา

3.2 ความสุขจากการจัดการเรียนการสอน ใช้เทคนิคการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีการวัดประเมินผลอย่างหลากหลาย มีสื่ออุปกรณ์ สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้สนุกสนาน โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

3.3 ความสุขจากบุคลิกลักษณะของครู มีความเป็นกันเอง สนุกสนาน ร่าเริง แจ่มใส สะอาด เรียบร้อย การสื่อสารพูดคุย ใจดี

3.4 ความสุขด้านสภาพแวดล้อม โรงเรียนมีการกำกับดูแลและสภาพบริเวณโดยรอบ อย่างเหมาะสม ทำให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ รักษาระบบนิเวศน์ มีบริเวณพื้นที่สีเขียวภายในโรงเรียน

3.5 ความสุขด้านนโยบายการบริหาร มีผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ คอยจัดกิจกรรมที่เป็น ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน เช่น นโยบายการนำนักเรียนไปทัศนศึกษานอกสถานที่

3.6 ความสุขด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ช่วยในการจัดการเรียนการสอนให้มี ประสิทธิภาพ เช่น พัดลม สื่อบันทึกเทปโทรทัศน์ โต๊ะเก้าอี้ ห้องเรียน ห้องน้ำ มีความสะอาด เพียงพอกับ ความต้องการ

3.7 ความสุขจากการใช้แหล่งเรียนรู้ โรงเรียนจะต้องให้บริการแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ กับนักเรียน อย่างเหมาะสม เช่น บริการห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ สนามกีฬา ห้องโสตทัศนศึกษา

3.8 ความสุขจากหลักสูตรที่มีความเหมาะสม โรงเรียนจะต้องสร้างหลักสูตรสถานศึกษา ที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ให้ผู้เรียนได้เลือก เรียนในสิ่งที่ตนเองสนใจ

4. องค์ประกอบด้านครอบครัว จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยของเพรสคอต (Prescott, 1963); ปรีศณี จีรวงศ์รุ่งเรือง (2542); ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และคณะ (2544); สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ (2545); แนวคิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข สุขุมล อุดม (2548); ปริญญา เรืองทิพย์ (2550); แนวคิดของแผนงานสุขภาวะองค์กรภาคเอกชน [สสส.] (2552); ธร สุนทรายุทธ (2553); แนวคิดของพระไพศาล วิสาโร (2553) และอุมาพร ตรังคสมบัติ (2543) มี 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

4.1 การอบรมสั่งสอน คอยสั่งสอนในเรื่องคุณธรรม จริยธรรมให้นักเรียนเป็นคนดี ของสังคม ตั้งใจใฝ่ศึกษา

4.2 การได้รับความรัก โดยการให้ความอบอุ่น ความเอาใจใส่ ดูแลความเป็นอยู่ให้ เหมาะสม

4.3 การได้รับการสนับสนุน ให้ปัจจัยต่าง ๆ ที่จำเป็น เงินค่าใช้จ่ายต่าง ๆ

4.4 ความเข้มแข็งของครอบครัว อบอุ่น อาศัยอยู่กับพ่อแม่ มีความผูกพันกับคน ในครอบครัว

5. องค์ประกอบด้านชุมชน จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยของเพรสคอต (Prescott, 1963); ปริญญา เรืองทิพย์ (2550); แผนงานสุขภาวะองค์กรภาคเอกชน [สสส.] (2552) และธร สุนทรายุทธ (2553) มี 3 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

5.1 ความสุขจากลักษณะบริบทของชุมชน สภาพแวดล้อมที่ดี สะอาด มีประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดี มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

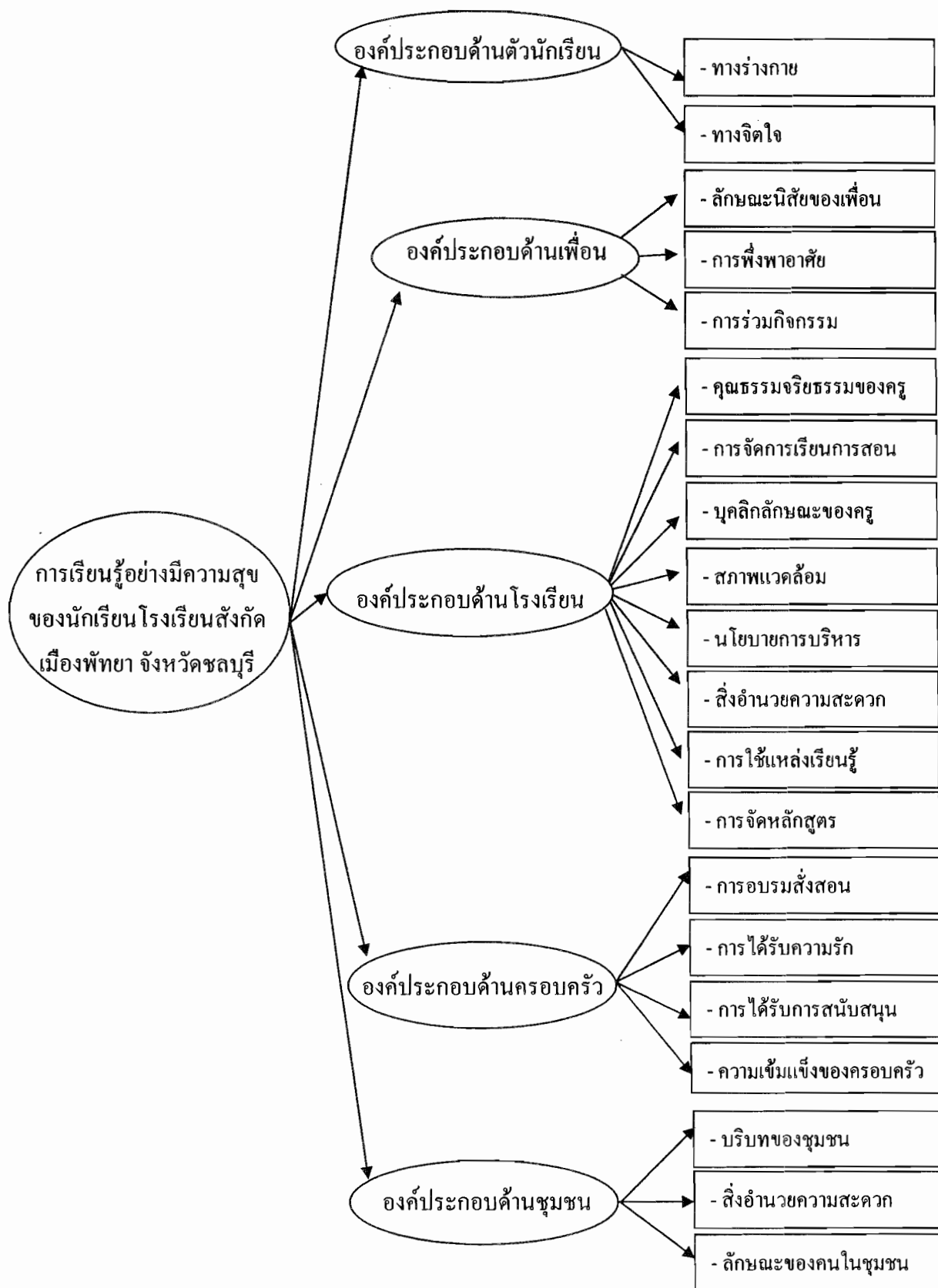
5.2 ความสุขจากสิ่งอำนวยความสะดวก มีระบบสาธารณูปโภคทั่วถึง ทั้งไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ ยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

5.3 ความสุขจากลักษณะของคนในชุมชน มีปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนบ้าน มีน้ำใจ เอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 2 โมเดลการวัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา 11 แห่ง

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 690 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการพัฒนาตัวบ่งชี้การเรียนรู้ที่มีความสุขของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี โดยใช้การสังเคราะห์ แนวคิดการเรียนรู้ที่มีความสุขของเพรสคอต (Prescott, 1963); แนวคิดสำคัญของการเรียนรู้ที่มีความสุขของกิตติวดี บุญเชื้อ และคณะ (2540); แนวคิดการเรียนรู้ที่มีความสุขของปรีศณี จิรวงศ์รุ่งเรือง (2542); แนวคิดการเรียนรู้ที่มีความสุขของคันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และคณะ (2544); แนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่มีความสุขของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545); แนวคิดการเรียนรู้ที่มีความสุขของสุพุมล อุดม (2548); แนวคิดการเรียนรู้ที่มีความสุขของปริญญญา เรืองทิพย์ (2550); แนวคิดของแผนงานสุขภาวะองค์กรภาคเอกชน (สสส.) (2552); แนวคิดของวิทยากร เชียงกูล (2552); แนวคิดของทร สุนทรายุทธ (2553); แนวคิดของพระไพศาล วิสาโร (2553); แนวคิดของอุมพร ตรังคสมบัติ (2543); แนวคิดของประเวศ วะสี (2542) และแนวคิดของกรมสุขภาพจิต (2548) ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์แนวคิดดังกล่าว ได้องค์ประกอบการเรียนรู้ที่มีความสุข 5 องค์ประกอบ คือ

2.1 องค์ประกอบด้านตัวนักเรียน

2.2 องค์ประกอบด้านเพื่อน

2.3 องค์ประกอบด้านโรงเรียน

2.4 องค์ประกอบด้านครอบครัว

2.5 องค์ประกอบด้านชุมชน

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ตัวบ่งชี้การเรียนรู้ที่มีความสุขของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี จำนวน 5 องค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ จำนวน 20 ตัวบ่งชี้ คือ

3.1 องค์ประกอบด้านตัวนักเรียน ประกอบด้วย 2 ตัวบ่งชี้ คือ

3.1.1 สุขภาพทางกาย

3.1.2 สุขภาพทางจิตใจ

3.2 องค์ประกอบด้านเพื่อน ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ คือ

3.2.1 ลักษณะนิสัยของเพื่อน

3.2.2 การพึ่งพาอาศัย

3.2.3 การร่วมกิจกรรม

3.3 องค์ประกอบด้านโรงเรียน ประกอบด้วย 8 ตัวบ่งชี้ คือ

3.3.1 คุณธรรมจริยธรรมของครู

3.3.2 การจัดการเรียนการสอน

3.3.3 บุคลิกลักษณะของครู

3.3.4 สภาพแวดล้อม

3.3.5 นโยบายการบริหาร

3.3.6 สิ่งอำนวยความสะดวก

3.3.7 การใช้แหล่งเรียนรู้

3.3.8 การจัดหลักสูตร

3.4 องค์ประกอบด้านครอบครัว ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ คือ

3.4.1 การอบรมสั่งสอน

3.4.2 การได้รับความรัก

3.4.3 การได้รับการสนับสนุน

3.4.4 ความเข้มแข็งของครอบครัว

3.5 องค์ประกอบด้านชุมชน ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ คือ

3.5.1 บริบทของชุมชน

3.5.2 สิ่งอำนวยความสะดวก

3.5.3 ลักษณะของคนในชุมชน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ตัวบ่งชี้ หมายถึง เครื่องมือ หรือสิ่งที่นำมาวัด หรือชี้ให้เห็นคุณลักษณะ สภาพการณ์ ของสิ่งที่ต้องการศึกษา ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง มีลักษณะเชิงคุณภาพ หรือปริมาณ โดยการนำข้อมูล

หรือตัวแปรหรือข้อเท็จจริงมาสัมพันธ์กัน เพื่อให้เกิดคุณค่าที่สามารถชี้ให้เห็นคุณลักษณะขององค์ประกอบการเรียนรู้ที่มีความสุขของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา

2. การพัฒนาตัวบ่งชี้การเรียนรู้ที่มีความสุข หมายถึง สิ่งที่น่ามาวัดหรือข้อความที่ใช้ชี้หรือกำหนดให้เป็นการเรียนรู้ที่มีความสุขของนักเรียน ซึ่งเกิดจากการรวบรวมตัวบ่งชี้เกี่ยวกับการเรียนรู้ที่มีความสุขโดยการถ่วงน้ำหนักตัวบ่งชี้ เพื่อคำนวณค่าน้ำหนักของตัวบ่งชี้ออกมาตามน้ำหนักนั้น โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ในรูปของโมเดลโครงสร้างการเรียนรู้ที่มีความสุขกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3. ความสุข หมายถึง ความพึงพอใจ และความสนุกสนาน จะเป็นความรู้สึกหรืออารมณ์ที่เกิดขึ้น ในลักษณะที่ต้องมีสิ่งที่มีผลกระทบหรือมีผลกระทบต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดในอารมณ์ของนักเรียนเป็นส่วนหนึ่งของความรู้สึกที่มีความสุข ส่วนความสนุกสนาน จะเป็นลักษณะของอารมณ์ที่เกิดขึ้นในขณะที่ดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง มีลักษณะที่ไม่คงที่เปลี่ยนแปลงได้ง่าย ส่วนความสุขจะเป็นลักษณะของอารมณ์ความรู้สึกที่แสดงออกทางพฤติกรรมค่อนข้างคงทน ยาวนานกว่า และ เป็นสิ่งที่นักเรียนทุกคนต้องการ

4. การเรียนรู้ที่มีความสุข หมายถึง การที่นักเรียนมีความรู้สึกรักเรียน สนุก ไม่เกิดความเครียด หรือเกิดความเบื่อหน่ายต่อการเรียน มีความพึงพอใจ ความตั้งใจ ความสนใจ และความกระตือรือร้น ขณะที่มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ มีกำลังใจแสวงหาความรู้ เกิดความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งที่เรียนรู้ ซึ่งอาจมาจากปัจจัยตัวนักเรียนเอง เพื่อน ครู โรงเรียน ครอบครัว ชุมชน และปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของนักเรียน โดยไม่ขัดต่อระเบียบวินัยของโรงเรียน

4.1 องค์ประกอบด้านตัวนักเรียน หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นตัวชี้ให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของผู้เรียนที่แสดงออกมาให้เห็นว่ามีความสุขจากการได้กระทำ อันประกอบด้วย 2 ตัวบ่งชี้ คือ

4.1.1 ทางร่างกาย เป็นความสุขที่แสดงออกทางด้านร่างกายของนักเรียน แบ่งเป็น 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ สุขภาพดี แสดงออกด้วย สุขภาพร่างกายแข็งแรง มีการพักผ่อน มีการฟังเพลง เล่นกีฬา เล่นกับเพื่อน ๆ บุคลิกภาพดี แสดงออกด้วย ความร่าเริงแจ่มใส กล้าแสดงออก เป็นผู้นำ กล้าซักถามครูในเรื่องที่ตนเองไม่เข้าใจ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง และความประพฤติดี แสดงออกด้วยไม่เล่นการพนันและไม่คิดสิ่งเสียดสี ขยัน กระตือรือร้นในการเรียน รู้จักแบ่งเวลาว่างอย่างเหมาะสม มีวินัยในตนเอง ใช้คำพูดอย่างเหมาะสม แสดงออกในสิ่งที่เหมาะสม และปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน

4.1.2 ทางจิตใจ มีความตั้งใจ สนใจมีสมาธิและหมั่นทำความเข้าใจในการเรียนรู้ มีเป้าหมายในการเรียน สามารถปรับตัวให้เข้ากับคนอื่น ฟังและคิดไตร่ตรองขณะที่ครูสอน รู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเอง ไม่โกรธง่าย เป็นตัวของตัวเองและรู้สึกภูมิใจในตนเอง

4.2 องค์ประกอบด้านเพื่อน หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นตัวชี้ให้เห็นถึงความสุขที่เกิดจากการได้คบเพื่อน หรือสิ่งที่เพื่อนแสดงออกมาทำให้ตัวนักเรียนเกิดความสุข แบ่งออกเป็น 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

4.2.1 ลักษณะนิสัยของเพื่อนที่มีหลากหลาย เป็นคนสนุกสนาน ร่าเริง แจ่มใส ไม่ก้าวร้าว สุภาพ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีจิตใจโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อและมีน้ำใจ รู้จักให้อภัยซึ่งกันและกัน ตั้งใจเรียน ชักชวนไปในทางที่ดี ประพฤติปฏิบัติดี รู้จักกาลเทศะ

4.2.2 การฟังพาอาศัย มีความรัก ความสามัคคี เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ให้คำปรึกษาแนะนำ ไว้วางใจได้ ไม่ทอดทิ้งกันในเวลาที่มีปัญหา

4.2.3 การร่วมกิจกรรม มีเป้าหมายในการทำกิจกรรมร่วมกัน สนใจในกิจกรรมที่ทำร่วมกัน พุดคุยด้วยน้ำเสียงและคำที่เหมาะสมกับกาลเทศะ รับฟังความคิดเห็นและเหตุผลของผู้อื่น ให้กำลังใจในการทำกิจกรรมร่วมกัน ลงมือทำกิจกรรมร่วมกันไม่เอาเปรียบเพื่อน ๆ ในการทำกิจกรรม

4.3 องค์ประกอบด้านโรงเรียน หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นตัวชี้ให้เห็นถึงความสุขที่เกิดจากผู้ทำหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน เกิดจากการจัดการของโรงเรียน หมายถึง ตัวครูผู้สอน ตัวผู้บริหาร บุคลากรทุกคนในโรงเรียน รวมทั้งอาคารสถานที่ภายในโรงเรียน ประกอบด้วย 8 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

4.3.1 คุณธรรมจริยธรรมของครู เป็นแบบอย่างที่ดีกับนักเรียน การเอาใจใส่นักเรียน และสนับนุนนักเรียนอย่างทั่วถึง ให้คำปรึกษา ชี้แนะ ตักเตือนนักเรียนที่ทำผิดอย่างมีเหตุผล คิดถึงนักเรียนเป็นสำคัญ มีความยุติธรรม ไม่ก้าวก่ายเรื่องส่วนตัว ไม่หาผลประโยชน์กับนักเรียน

4.3.2 การจัดการเรียนการสอน ครูมีจำนวนเพียงพอ ครูมีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาวิชาที่สอน สอนอย่างสนุก ไม่เครียดจนเกินไป มีรูปแบบ เทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย มีสื่อการสอนที่ดี สอนเสริมและให้คำแนะนำเป็นพิเศษสำหรับนักเรียนที่เรียนอ่อน วัดประเมินผลอย่างหลากหลายโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

4.3.3 บุคลิกลักษณะของครู เป็นกันเองกับลูกศิษย์ อารมณ์ดีและยิ้มแย้มแจ่มใส บุคลิกภาพดีและแต่งกายเหมาะสม เข้าใจในตัว ของนักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น มีความตรงต่อเวลา

4.3.4 สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา โรงเรียนเป็นธรรมชาติและสะอาด แบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วน อาคารเรียน อาคารประกอบเพียงพอ บรรยากาศในโรงเรียนเป็นบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ และมีความปลอดภัยต่อตัวนักเรียน

4.3.5 นโยบายการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ตัวผู้บริหารสถานศึกษาเป็นแบบอย่างที่ดีกับนักเรียน มีนโยบายส่งเสริมนักเรียนในทุก ๆ ด้าน เช่น จัดหาทุนการศึกษา มีนโยบาย

การบริการต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพสังคมและนโยบายของต้นสังกัด และเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเสนอแนะแนวทางการพัฒนาโรงเรียน

4.3.6 สิ่งอำนวยความสะดวก มีห้องเรียนห้องปฏิบัติการทุกประเภทที่ทันสมัย พร้อมใช้งาน ให้บริการอินเทอร์เน็ตและมีคอมพิวเตอร์เพียงพอสำหรับนักเรียน มีระบบสาธารณูปโภคที่เพียงพอ โต๊ะเก้าอี้เพียงพอ

4.3.7 การใช้แหล่งเรียนรู้ มีหนังสือใหม่ ๆ ในห้องสมุด จัดทัศนศึกษาในและนอกสถานศึกษา โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีกับนักเรียน

4.3.8 การจัดหลักสูตร มีการจัดหลักสูตรโดยให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างเหมาะสม ไม่เคร่งเครียดมากเกินไป มีหลักสูตรท้องถิ่นที่ตรงกับความต้องการของสังคม มีกิจกรรมที่ปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรมจริยธรรมและกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กีฬา คณิตศาสตร์ นันทนาการ ส่งเสริมกิจกรรมที่เสริมทักษะต่าง ๆ ให้นักเรียน นำวิทยากรภายนอกมาสอน

4.4 องค์ประกอบด้านครอบครัว หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นตัวชี้ให้เห็นถึงความสุขที่เกิดจากครอบครัวของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

4.4.1 การอบรมสั่งสอน ผู้ปกครองเป็นแบบอย่างที่ดีกับนักเรียน รับฟังปัญหาของนักเรียนและให้คำปรึกษาในทุก ๆ เรื่อง สอนนักเรียนเป็นคนดีของสังคม ไว้วางใจเชื่อใจนักเรียน เน้นนำนักเรียนอย่างมีเหตุผล

4.4.2 การให้ความรัก ผู้ปกครองมอบความรัก ความอบอุ่นและเอาใจใส่จากทุกคนในครอบครัว ไม่เข้มงวดเกินไป เข้าใจในวัยของนักเรียน ไม่มองนักเรียนในแง่ร้าย ให้อภัยแก่นักเรียน เสมอเมื่อนักเรียนทำผิด

4.4.3 การได้รับการสนับสนุน ในเรื่องการศึกษา สนใจเรื่องการเรียนรู้ของบุตรหลาน ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนในทุก ๆ เรื่อง

4.4.4 ความเข้มแข็งของครอบครัว ให้ความสำคัญกับนักเรียน หาเวลาว่างทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ครอบครัวมีความสามัคคีกัน ใช้ชีวิตเรียบง่าย พอเพียง

4.5 องค์ประกอบด้านชุมชน หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นตัวชี้ให้เห็นถึงความสุขที่เกิดจากชุมชน และสังคมที่อยู่ของนักเรียน ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

4.5.1 บริบทของชุมชน มีกฎระเบียบและแนวปฏิบัติร่วมกันที่ชัดเจน ส่งเสริมนักเรียนให้เป็นคนดีและมีคุณธรรม จริยธรรม มีความเป็นกันเอง มีน้ำใจ และสามัคคีกัน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น มีความเข้มแข็ง ปลอดภัยเสพติด

4.5.2 สิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน มีระบบสาธารณูปโภคที่ดี เช่น น้ำ ไฟฟ้า เพียงพอ มีการส่งเสริมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การเดินทางปลอดภัย สะดวกสบาย ส่งเสริมและ จัดทุนการศึกษาให้นักเรียน

4.5.3 ลักษณะของคนในชุมชนเป็นคนมีความรู้และการศึกษาดี เป็นแบบอย่างที่ดี กับเยาวชน มีความเป็นกันเอง สามัคคีกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน

5. ความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ หมายถึง ผลการวิเคราะห์ทางสถิติโดยการวิเคราะห์ องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วย โปรแกรม AMOS พบว่า ค่าสถิติ ไค-สแควร์ (Chi-square) มีค่าต่ำหรือไม่นับสำคัญทางสถิติ มีความน่าจะเป็น (p -Value) ค่าดัชนีวัด ระดับความกลมกลืน (Goodness of Fit Index = GFI) เข้าใกล้ 1.00 และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน ที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index = AGFI) มีค่าเท่ากับหรือเข้าใกล้ 1.00

6. เกณฑ์ปกติ หมายถึง เป็นเกณฑ์ที่เมื่อนำไปใช้ประเมินกับคนทั่วไปแล้วผลการประเมิน จะมีการแจกแจงเป็นแบบปกติ หรือจะพบว่าคนส่วนใหญ่จะอยู่ตรงกลาง ส่วนคนเก่งมาก ๆ และคน แย่มาก จะมีส่วนน้อย

7. เกณฑ์ปกติในการประเมินความสุขของการเรียนรู้มีความสุขของนักเรียน โรงเรียน สังกัดเมืองพัทยา หมายถึง การแจกแจงคะแนนจากประชากรที่นิยามไว้ และจะเป็นคะแนนที่จะบอก ระดับการเรียนรู้มีความสุขของนักเรียนมัธยมศึกษาในโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี

8. โรงเรียนในสังกัดเมืองพัทยา หมายถึง สถานศึกษาที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของเมือง พัทยา ภายใต้กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย มีจำนวน 11 โรงเรียน